

De auteurs van Wake Up! reageren op de recensie van de heer Raymond Hausoul in indekerk.be, welke recensie werd doorgeplaatst in Soteria 02/2015. Hier en daar wordt uitvoeriger ingegaan op de stellingen van Raymond Hausoul zodat het ook voor andere lezers meer duidelijkheid geeft.

Hausoul: Wake Up! wil de scheiding tussen Israël en de gemeente en tussen het OT en NT wegnemen.

Wake Up!: in het boek onderscheiden wij een verschillende positie tussen Israël en de Gemeente, maar lichten we toe waarom De Gemeente in het Oude Testament al bestond en Israël in het Nieuwe Testament niet ontbreekt. Ook wordt het onderscheidende tussen het OT en NT samenvattend besproken maar wordt waar nodig voor een goed begrip de continuïteit zeker ook benadrukt.

Hausoul: het boek Jubileeën kent een aantal thema's zoals de afkeer van het Grieks-hellenisme, de nadruk op de Thora, de erkenning van de hemellichten als tekens van de joodse feesten en de relatie tussen de joodse kalenderverordeningen en de hemelse dingen. Lieten de auteurs van Wake Up! Zich leiden door thema's in het boek Jubileeën?

Wake Up!: De auteurs hebben zich zeker niet laten leiden door thema's uit het boek Jubileeën en lezing van Wake Up! leert dat verwijzing naar het boek Jubileeën **zeer** spaarzaam gebeurt en dan slechts als aanwijzing voor de indeling in tijd middels cycli van Jubileeën. De hemellichten als tekenen van de Bijbelse feesten zijn gebaseerd op het feit dat een aantal feesten nu eenmaal begint bij de Nieuwe Maan en andere feesten bij de volle maan en dat is een Bijbels gegeven (zie o.a. Leviticus en Deuteronomium). De relatie tussen de Hebreeuwse kalender en de hemelse dingen is niet het gevolg van het boek Jubileeën, maar wellicht wordt het door sommigen juist als zodanig opgemerkt omdat onze feesten en onze westerse kalender nauwelijks meer iets van doen hebben met de stand van de maan. De auteurs hebben een veelheid van in de Bijbel verankerde schaduwgebeurtenissen vergeleken met de werkelijkheid in Christus en de relatie tussen schaduw en werkelijkheid geeft daarbij een diep en chronologisch inzicht in Gods Plan. Het moge verder duidelijk zijn dat de Bijbel in het Oude Testament ook aangeeft dat God zeker instructies gaf om "aardse dingen" te verbinden met "hemelse dingen", bijvoorbeeld de minutieuze (instructie voor de) inrichting van de Tabernakel.

Hausoul: De manier waarop Wake Up zich afzet tegen de totale Grieks-hellenistische context en de keuze voor de Hebreeuwse context klinkt doorgaans polemisch (*ruzie-achtig, red*). Het is nog maar de vraag of dat wat Joods is, ook altijd correct is. Jezus volgde ook niet altijd alles wat de joodse geleerden beweerden. Hebreeuws-Joods denken staat niet altijd gelijk aan Bijbels denken. Hoewel ze oproepen tot alertheid voor de gedachten van het hellenisme, zijn ze minder alert voor de gedachten van het judaïsme.

Wake Up!: Laten we beginnen met de laatste regel dat ongeestelijke mensen, op het nu op Hebreeuwse- of Griekse denkleest is geschoeid, de dingen van God niet verstaan. Met andere woorden: men kan Grieks denken en de dingen van God niet verstaan en men kan Hebreeuws denken en de dingen van God niet verstaan. Het is de Heilige Geest die als de Leraar bij uitstek dat bijbelse denkkader wil inscherpen, maar dat gaat altijd gepaard met ons zoeken in Zijn Woord en

ons bewustzijn dat menselijke (groeps)denkkaders daaraan in de weg kunnen staan. Wij worden ook zelf opgeroepen om hervormd te worden in ons denken. Wij denken niet automatisch zoals God wil dat wij denken.

Paulus doet onder andere in de brief aan de Kolossenzen een aantal uitspraken aangaande 'het meegesleept worden door zijn wijsbegeerte' (2:8), 'de ijdelheid en het bedrog van overleveringen van mensen' (id.), 'de valse nederigheid en initiatie (in allerhande zgn. mysteriën', 2:18), 'vleselijk denken' (2:19), de 'invloed van de wereldgeesten' (2:20), de 'eigendunkelijke godsdienst', 'de kastijding van het lichaam' (2:23) en dergelijke. De apostel was goed op de hoogte van de Griekse context en doet deze uitspraken niet toevallig. Ook in zijn redevoering in Hand. 17 tegenover de Epicurische en Stoïcijnse filosofen, confronteert hij het Grieks denken, o.a. door in het kader van de schepping te spreken over God die Heer is en die de wereld gemaakt heeft, over het feit dat wij enkel in Hem kunnen leven, over de noodzaak tot bekering en over Zijn rechtvaardig oordeel. De Griekse filosofie zei over al deze onderwerpen heel andere dingen en was dat niet juist de reden dat deze epicurische en stoïcijnse filosofen Paulus naar de Aeropagus haalden om hem te horen? In Wake Up! willen wij wijzen op het feit dat haar invloed op het Westen zeer groot was en is en dat die invloed Bijbels denken op heel wat punten in de weg staat. Maar ook daarin moeten en willen we dan niet de tegenstelling zoeken dat, door Hebreeuws te denken, je die dingen wel allemaal verstaat, want het gaat hier om geestelijk verstaan. Ook stellen wij niet dat het Griekse Denken in zijn totaliteit de Kerk is binnengekomen, maar dat bepaalde denkkaders zeker zijn overgenomen en hun invloed hebben uitgeoefend.

Er is ook nog tenminste één ander denkkader te bedenken, dat wij 'het Barbaarse denken' willen noemen. Hier zullen we verder op ingaan. Van deze 3 denkkaders denken wij zeker dat het Hebreeuwse cultuur-denken het dichtst bij de beleving van de Bijbel staat, maar dat wij anderzijds nooit zonder Gods Geest en het Woord kunnen bij de nieuwtestamentische toetsing ervan. Dat zeggen wij dan ook een tiental keren in het boek.

Sommigen hebben geopperd dat het verschil tussen Grieks en Hebreeuws denken vooral zit in het feit dat Hebreeuwse denkers in plaatjes denken en Griekse denkers meer analytisch denken. Dat kunnen we niet zo stellen, want beelddenkers en analisten staan niet tegenover elkaar en we worden zeker uitgenodigd om te analyseren. De Bijbel geeft immers ook veel patronen en als we op die manier de Bijbel onderzoeken dan heeft dat niets met Grieks denken te maken. Anderen zeggen dat het vooral gaat om de bron die bepalend is, waarop dan volgt dat je Grieks kunt denken en toch vanuit een heldere bron kunnen tappen. De Griekse filosofie laat goed zien dat het gaat om een denktrend, een wijze van denken, een mindset, een wijze van zien, die heel ver af ligt van dat Hebreeuwse denken. Het loont de moeite om hierover goed gedocumenteerde werken te lezen zoals dat van David Noebel, die in zijn 'Understanding the Times' een vergelijking maakt tussen Grieks denken en humanisme enerzijds en Bijbels denken anderzijds, opgedeeld volgens een tiental wetenschappelijke disciplines.

Bij een ander vaak gehanteerd argument 'dat het Jodendom in overgrote meerderheid de Messias niet erkend heeft en dat daarom het Hebreeuwse denken ook mankeert' wordt een vermeend causaal verband aangebracht dat niet gelegd kan worden. De Joden hadden met hun Hebreeuwse denken de Messias kunnen herkennen, zelfs meer dan wie dan ook. De bewijzen lagen op de tafel van de Schrift die zij voortdurend bestudeerden. Niet het Hebreeuwse denken heeft hen dat zicht op de Messias belemmerd maar hun ongehoorzaamheid die tot bedekking leidde. Zij hadden een heel anders

gekaderd profiel van de Messias voor ogen en zelfs toen hij de oudtestamentische profetie vervulde dat de Messias op een ezel zou komen, gingen hun ogen niet open toen het zover was. Overigens, duizenden herkenden in die tijd Jezus Christus wel als hun Messias. Maar wij weten ook dat God dit alles liet medewerken, opdat ook de gelovigen uit de volken konden gaan toetreden tot de ekklesia van God.

Het onderscheid tussen Grieks en Hebreeuws denken ligt dus op een heel ander vlak. De Griekse denkers gingen o.a. uit van de scheiding tussen lichaam en geest. Dit dualistisch denken kwam uit de Griekse denkschool (filosofie) die al voor Christus bestond. Onder andere ascese¹ kwam voort uit dit dualistisch denken; alleen de geest van de mens was belangrijk en het lichaam was een last ('Soma sèma'). Het 'was daarom beter aandacht aan de geest te besteden en het lichaam te verwaarlozen'. Ook de Bijbel moest geestelijk benaderd en vertaald worden en dat kon overigens alleen gebeuren door hen die geestelijk waren ingesteld en opgeleid. Het gewone volk dat slechts met het aardse bezig was, moest zich niet bezig houden met het geestelijke. Uiteindelijk werden ook de wederkomst van Christus, de eindtijd en het komende vreedelijk vergeestelijkt. Door die vergeestelijking kan het ook vandaag nog voorkomen dat gelovigen denken dat zij niet meer zondigen omdat de Heilige Geest met hun geest verbonden is, wat ook hun lichaam doet of wat hun mond ook zegt. 'Hun oude natuur zondigt, maar hun geestelijke mens kan dat niet en dus is er weinig aan de hand'. God kijkt dan naar onze geest of naar ons hart en niet meer naar ons handelen, heet het. We zien dat het daar scheef getrokken wordt, want God kijkt inderdaad naar ons hart, maar zeer zeker ook wat het resultaat is van die hartsgesteldheid op ons handelen (of nalaten). We kunnen dus geen scheiding aanbrengen tussen ons denken en ons doen en laten. De hele richting van dat Griekse denken bedekt(e) grote delen van de Waarheid van de Bijbel.

Het Griekse denken is ook gericht op het "weten" van God. Veel theologie – we zeggen niet alle theologen – houdt zich bezig met die wetenschap. Ten diepste proberen we de Bijbel weer te geven in formules, categorieën en leerstellingen die ons uiteindelijk tot de waarheid moeten leiden. Maar dat "weten" leidt niet perse tot een discipelschapswandel, omdat het al te vaak beperkt blijft tot ons hoofd. Binnen het Hebreeuwse en het Bijbelse denken wordt dat onderscheid tussen lichaam en geest, tussen verstand en handelen, niet gemaakt. Het bestuderen van de Bijbel is dan ook vooral gericht op het "leren kennen" van God. Het is een theologie die voortdurend in wisselwerking staat met ons handelen in het dagelijks leven. Dit wordt ook wel "lernen" genoemd. We leren, waarna we het in de praktijk brengen en – met vallen en opstaan – leren we weer verder. Dit wil niet zeggen dat er geen "weten" aan te pas komt, maar dat het daarna zeker een zaak is van het hart en van het handelen, waaruit we ook weer leren, geholpen door Zijn Geest die de in reinheid en waarheid wandelende discipel wil blijven bijstaan.

Oswald Chambers schrijft daarover (*My Utmost for His Highest*, May 9 – met verwijzing naar Spr. 29:18): "When once we lose sight of God, we begin to be reckless, we cast off certain restraints, we cast off praying, we cast off the vision of God in little things, and begin to act on our own initiative. If we are eating what we have out of our own hand, doing things on our own initiative without expecting God to come in, we are on the downward path, we have lost the vision."

¹ **Ascese** (Grieks: ἄσκησις, *askhesis*) is het streven naar of het beoefenen van een reine levenswandel door de eigen begeerten te beteugelen en voortdurende zelftucht toe te passen. Mensen met een religieuze geest hebben dan de neiging om deze ascese te ver door te drijven door o.a. zelfkastijding en door zich uit de wereld terug te trekken.

Dit Griekse denken was niet zo maar ontstaan, maar een deel ervan heeft een kwaadaardig doel gediend. We hebben het dan niet over de aanzet tot wetenschappelijke analyse van bvb. Euclides, Archimedes of Pythagoras. Door een ander denken in de maatschappij te impregneren, door het planten van met dit denken verbonden bolwerken, konden gelovigen langzaam worden verwijderd van diepe werkelijkheden. Niet voor niets zegt Paulus dat wij niet te strijden hebben tegen vlees en bloed maar tegen de machten en de overheden van deze duisternis. Er is sprake van een voortdurende “oorlog om de menselijke geest”, want uiteindelijk bepaalt ons denken zeker onze mening en dus ook ons handelen. Zie daarover bijv. 2 Kor. 10:5-6, een tekst die wij ook niet mogen negeren.

Zodra we ons bewust worden van het onderscheid tussen het Grieks en Hebreeuws denken, kunnen we ook onderscheiden waar sommige theologische leerstellingen hun oorsprong vinden. Dit onderscheid is niet hetzelfde als hellenisme en Judaïsme.

Het wijzen op eventuele gevaren van het denken binnen het Judaïsme is niet het hoofdthema van Wake Up!, om reden van het wakker schudden van gelovigen in de Kerk. Maar natuurlijk wordt door het boek evenzeer duidelijk dat er een bedekking over het Judaïsme ligt en op een aantal plaatsen waarschuwen wij dan ook uitdrukkelijk dat dit denken aan Bijbels-Hebreeuws denken moet worden getoetst. Zie bijvoorbeeld wat wij zeggen over het voorzichtig moeten hanteren van een aantal bronnen, zoals de Babylonische Talmoed. Wij benadrukken dus dat meer Hebreeuws denken in combinatie met het toevoegen en onderscheiden van de Nieuwe Verbondsbetekenis ons tot een dieper zicht op de Waarheid leidt. De geschiedenis van de kerk heeft geleerd waar het Griekse denkpatroon tekort is geschoten. Vandaag zijn o.a. vele miljoenen gelovigen daardoor verworden tot ‘leken’ aan wie o.a. het priesterschap en het dieper verstaan van de Bijbel de facto zijn ontzegd.

Een klein stukje uit de Talmoed:

Als een persoon zegt: “Ik zal zondigen en berouw hebben en dan zal ik zondigen en berouw hebben” dan geeft God hem geen mogelijkheid om berouw te krijgen. Als deze persoon zegt: Ik zal zondigen en dan zal Grote Verzoendag wel verzoening brengen, dan zal Grote Verzoendag geen verzoening brengen. Grote Verzoendag verzoent voor overtredingen die een mens naar God heeft gemaakt; maar voor overtredingen tussen een man en zijn naaste, biedt Grote Verzoendag geen verzoening totdat hij zich met zijn naaste heeft verzoend.²

We horen steeds meer de boodschap ‘dat niets meer tussen ons en God in kan staan omdat het Offer eens en voor altijd is gebracht’. Samen met de gedachte dat wij geen zonde meer kunnen doen die scheiding tussen ons en God brengt, hebben we hier te maken met een sterk Grieks Denkkader dat die scheiding tussen denken en handelen in standhoudt. Maar de Hebreeuwse (en de Bijbelse) denker zal beseffen dat er in deze geen scheiding is tussen lichaam en geest. Als iemand zondigt (door zijn denken of handelen) en met zijn mond zijn zonde belijdt en dit proces van zondigen en belijden steeds maar herhaalt, dan neigt de Grieks denker er naar dat de regel deze formule mogelijk maakt, maar de Hebreeuwse denker beseft dat vergeving alleen kan plaatsvinden als lichaam en geest het zelfde vinden en dat is dus de betekenis van de hartsgesteldheid: God kijkt of wij het zelfde vinden van de zonden als wat God daarvan vindt. Oprechte belijdenis moet er voor zorgen dat ons afwijkend handelen weer in lijn komt met Gods norm, terwijl wij ook weten dat God voor Zijn kinderen een lankmoedige en geduldige Vader is. De Hebreeuwse denker zal ook begrijpen dat er daadwerkelijk een relatie in het spel is. Maar de Grieks denker wil uit de bijbel een verstandelijke en

²Yoma 8

mathematisch kloppende formule halen en die zou dan als volgt geformuleerd kunnen worden: zonde -> mondelinge belijdenis -> vergeving. Is het dan niet meer van tel wat Jezus leerde in de parabel van de koning die aan zijn dienstknecht een grote som kwijt schold? En is het niet meer van tel wat de consequenties van zonde op de medemens en het collectief kunnen zijn?

Waarschijnlijk zijn de meeste gelovigen het onderling wel eens over de bovenstaande benadering en zelfs dat het Griekse denken – bij bewustzijn ervan en bij nader inzien - ons verder weg heeft gebracht. Maar dit Griekse denken heeft zeker ook vandaag nog een stevige basis in kerk en in samenleving. Eén ding is zeker: Gods denken is niet gelijk aan het denken van mensen binnen de Hebreeuwse cultuur, maar ligt wel dichterbij dat Hebreeuwse denken en heel ver weg van het Griekse gedachtengoed. Het gaat hier dus vooral om een “mindset” en die is vrij onbewust (geworden) tot het moment dat je er wel van bewust gaat worden.

In Wake Up! hebben we twee denkrichtingen tegenover elkaar geplaatst, maar eigenlijk hoort daar nog een denkrichting bij die in onze tijd weer duidelijk aan de oppervlakte verschijnt en waarvan de dreiging zo groot is, dat wij daar deels in meegetrokken kunnen worden. De barbaarse denkrichting beheerst grote delen van de volken in het Midden Oosten. Daar is “Macht komt door angst aanjagen” altijd het uitgangspunt. Als je iemand angstig kunt maken, kun je hem beheersen. Je ziet dat bijvoorbeeld de Kerk vele eeuwen doordrenkt was met het Griekse Denken, maar dat er ook de tijden waren waarin de mensen door de kerk werden onderdrukt (inquisitie) of waarin de kruistochten werden ingezet als een legitiem middel ‘om het koninkrijk van God op aarde te vergroten’. Dat waren tijden waarin het barbaarse denken ook in de Kerk de boventoon voerde. Nu nog kijken ongelovigen naar de kerk en verwijzen dan soms naar die bloedige middeleeuwen, terwijl wij nu op onze beurt spreken over de barbaarse denkers in het Midden Oosten. Daarom begrijpen we ook waarom Israël het zo moeilijk heeft. Als Hebreeuws (en soms ook nog Grieks³) denkers hebben zij te maken met barbaars denkende volken en worden zij soms onder druk gezet om zich daaraan aan te passen. En de Griekse denkers in Europa en de Verenigde Staten vergroten de druk op Israël om een gedeelte van hun land af te staan, ‘zodat de Palestijnen daar een eigen democratie en een rechtstaat kunnen opzetten’. Die gedachte alleen al geeft aan dat men niet beseft wat God in Joël 3:2 te zeggen heeft ...maar ook niet hoe er in die gebieden wordt gedacht.

Om het verschil in denken concreter te maken willen we een aantal voorbeelden beschrijven. Elk denksysteem staat ten dienste van het uitoefenen van invloed op zijn omgeving. De **Griekse** mindset gaat primair uit van het verstand. Zij gaat er van uit dat macht wordt gerealiseerd door kennis en wetenschap, terwijl de **Hebreeuwse** mindset veel meer uitgaat van het principe dat “invloed komt door het kennen van God en het naleven van Zijn Instructies”. De **barbaarse** denkrichting is vooral gebaseerd op de gedachte dat “macht komt door onderdrukking en overheersing”. In sommige gebieden zie je dat deze denkbeelden daadwerkelijk met elkaar botsen of dat er bepaalde mengvormen ontstaan die dan weer tot (politieke) discussies leiden of tot conflicten.

³ We moeten niet vergeten dat veel leiders in Israël ook in het Westen zijn opgegroeid of daar zijn geschoold.

Een paar interessante voorbeelden:

Hoe los je problemen op:

- **Barbaarse denkers:** bedreig de ander. De ander respecteert jou alleen als hij voldoende bang is voor je. Die bedreiging leidt in onze tijd zelfs tot lugubere uitingen van onderwerping.
- **Griekse denkers:** Laten we er over praten en onderhandelen hoe we er uit kunnen komen, we proberen de beste strategische (menselijke) constructie te vinden, waarna we een plan uitwerken en er passende financiering voor zoeken.
- **Hebreeuwse denker:** Laten we wijsheid en richting van God ontvangen en Zijn wil doen.

Hoe ga je om met een dief?

- **Barbaarse denkers:** hang hem op (of onthoofd hem), dat zaait angst en werkt dus preventief.
- **Griekse denkers:** doe aan heropvoeding, geef hem een opleiding. Zo kijken wij in het Westen grotendeels ook naar het strafrechtstelsel.
- **Hebreeuwse denkers:** laat hem 7 keer vergoeding betalen en in dat proces is er herstel voor de dief.

Hoewel je dus ook binnen het Jodendom een aantal schakeringen van Rabbijns Jodendom, de leer van de Essenen en het hellenistische Jodendom tegenkomt, laat het bovenstaande de verschillen in benadering zien tussen de drie hoofdstromen. In Wake Up! bespreken we al deze nuances niet, omdat uiteindelijk het verschil al duidelijk wordt als je de twee hoofdstromen tegen elkaar plaatst (en in het kader van deze reactie dan ook nog een derde).

Europa zonk dus in de donkere middeleeuwen af naar de barbaarse mindset⁴ en keerde gedurende de renaissance terug naar het Grieks denken⁵. De Griekse en de barbaarse mindset herkennen elkaar niet. De Verenigde Staten kozen er voor om regimes in het Midden Oosten omver te werpen, 'zodat daar telkens democratie en rechtstaten zouden ontstaan'. We noemden dat "de Arabische Lente". De gedachte dat dit zou gaan werken is geheel op de rede en de redelijkheid gebaseerd en volstrekt onbegrijpelijk voor aanhangers van de barbaarse culturen. Wij kunnen niet begrijpen dat mensen een zelfmoordaanslag doen, terwijl ze voor die tijd een goede baan en een hoge opleiding in het Westen volgden. Dat klopt niet met ons denksysteem. Wij leiden in "bevrijde landen" in het Midden Oosten politiemensen op, waarvan sommigen vervolgens hun opleiding en wapen gebruiken om zich tegen het Westen te keren of hun volk te onderdrukken. Wij sturen met het oog op democratie aan op vrije verkiezingen in de Gaza strook. Maar sommigen aldaar kozen liever voor executies van politieke tegenstanders. Westerse politici zijn verbaasd dat het alleen maar slechter gaat, 'terwijl zij toch iets goeds kwamen brengen'. Waarom worden zij niet begrepen? Dat komt omdat zij zich niet altijd bewust zijn van hun eigen mindset en die van de ander.

⁴ de RK Kerk startte met een Grieks(-Romeinse) mindset, waarna een aantal eeuwen lang de barbaarse mindset de boventoon voerde en angst werd gezaaid onder het volk, om daarna weer opnieuw te "vergrieken".

⁵ Vele Protestantse kerken

Op dezelfde manier is er een cultuur clash tussen de Grieks denkenden (die diep zijn doorgedrongen in maatschappij en wetenschap) en de Hebreeuws denkenden. Hoewel we blij moeten zijn dat door de Reformatie de Bijbel terug kwam bij de mensen, moeten we ons er ook bewust van zijn dat het de start was van een race waarin allerlei denominaties ontstonden. Het Griekse denken zette immers de “mens en kennis” centraal en binnen te veel denominaties waren er invloedrijke mensen bezig met “God te weten” in de zin van godsdienstwetenschap. Geloof kwam in die visie door menselijk intellect en we vroegen ons steeds minder af of hoe God er over zou denken, hoe de plaatselijke cultuur in elkaar stak en in welke tijd dingen uitgesproken werden.

Nu hoef je menselijk intellect helemaal niet uit te schakelen, je moet het zelfs ten volle gebruiken (dient Hem ook met je gehele verstand!), maar men mag het niet verheffen boven zijn beperktheid. God ziet geen geloof in wat alleen maar bestaat uit menselijk intellect, ook niet als dat theologisch intellect is. Theologische constructen die op de Bijbel zijn gebaseerd dienen slechts en alleen het doel om Hem **beter te** kennen en het denken en handelen aan te passen. Als dat niet gebeurt dan is elke discussie over het “weten van God” zonder waarde. God wil dat we in een (verbonds)relatie met Hem treden, dat we Zijn Weg volgen, dat we leren zijn geboden *toe te passen* in de woestijn, dat we discipelen zijn, dat we Zijn Woord *doen*. Maar wij dreigen eenvoudig onze hakken in het zand te zetten als we een andere Griekse denker tegen komen. Soms gaan wij nog een stapje verder, want waar de Griekse denker wel in is voor uitwisselingen van rede en standpunten en dus het debat niet schuwt om kennis te vergroten (zie de Areopagus), daar hebben veel kerkelijke denominaties hun standpunten in steen gebeiteld om juist elke mogelijke dialoog te vermijden. Waardoor er vandaag een enorme kloof ontstaat met de postmoderne denker of -gelovige die juist niets meer in steen wil beitelen, ‘omdat je het nooit zeker kunt weten en ook niet meer hoeft te weten’. Zij zijn immers die onzekerheid voorbij, het is een wezenlijk onderdeel van hun geloof geworden. Binnen veel klassieke denominaties geldt anderzijds nog vaak dat dialoog gevaarlijk is, waarna ze alleen nog eenzijdig uitzenden. In hun ogen draait elke dialoog uit op een meningsverschil, dat dan hun interne eenheid bedreigt. Maar het gevolg is juist dat die collectieve eenheid wordt gemeden, terwijl het zoeken van eenheid een blijvende opdracht is en niet het synoniem van het ontbreken of uit de weg gaan van elk meningsverschil.

Hebreeuws denken is dat ons verstand vernieuwd wordt of beter “getransformeerd” wordt door de Bijbel en vooral ook door het *doen* van de Bijbel. Grieks denken daarentegen wil vooral ons denken ontwikkelen en verbeteren vanuit menselijk perspectief. Alles is gericht op het begrijpen, zodat theologie vooral tendeert naar wetenschap, categorisatie en constructie. Het wordt aldus een hanteerbaar systeem voor een collectief, een systeem evenwel dat vele gelovigen niet of maar zeer ten dele begrijpen, een systeem voor de ‘Godsgeleerden’, een systeem waarbij in de voorbije eeuwen niet zelden ‘bolwerken’ kunnen worden gevonden en ‘redeneringen die tegen het kennen van God worden opgeworpen’.

Niet toevallig worden we door Paulus ook opgeroepen om onze gedachten (actief) krijgsgevangen te maken om dat te voorkomen. Dat betekent niet dat we zonder theologen kunnen, maar we hebben theologen nodig die voortdurend leren en studeren vanuit die eerder genoemde hartsgesteldheid om dat tot uitdrukking te laten komen in handel en wandel.

Om te weten welke bolwerken wij moeten afbreken met de wapens die we van God hebben gekregen⁶, moeten wij ons bewust zijn van die bolwerken en die zitten nergens anders dan in ons denken. Want wat zal de onderstaande tekst anders betekenen dan het innemen van een positie tegenover het Grieks of Barbaars denken ?

*Want wij breken valse redeneringen af en elke hoogte die zich verheft tegen de kennis van God en wij nemen elke gedachte gevangen om die te brengen tot de gehoorzaamheid aan Christus.*⁷

Ja, wij hebben niet alleen in de wetenschappen en in de maatschappij maar ook in de kerken te maken met een enorme erfenis van het Griekse gedachtengoed, al was het maar doordat veel nieuwe denominaties zijn ontstaan vanuit een “of/of”-denken bij het lezen van de Bijbel. Terwijl we op veel plaatsen moeten erkennen dat God zo groot is dat er zelfs meerdere diepten en lagen zijn in bepaalde Bijbelteksten. Overigens hoeven we ons niet in de eerste plaats tot de kerken te richten, maar past allereerst een grondig zelfonderzoek van eigen denken en wandel.

Daarnaast moet de gelovige zich bewust zijn dat hij niet strijdt tegen vlees en bloed. Daniel⁸ stelt dat het rijk van brons - in het droombeeld van Nebukadnessar - zal heersen over de hele aarde. Maar heerste dit Griekse Rijk inderdaad over de hele aarde? Nee, aantoonbaar niet, althans niet fysiek! Zou dit betekenen dat de **geestelijke** macht die achter deze “koning van Griekenland“ schuil ging **het denken** tot in alle uithoeken van de wereld zou beheersen, tot die steen komt aanrollen.....?

Het is dus zeker juist dat noch het Hebreeuws noch het Grieks denken ongeestelijke mensen bij God kan brengen. Het bewijs daarvan zien we ook in het huis van Juda. Maar Paulus zegt wel iets heel opmerkelijks als hij spreekt over de natuurlijke afgebroken olijftakken van de Edele Olijf:⁹

*Want indien gij uit de wilde olijf, waartoe gij naar uw natuur behoort, weggekapt en tegen uw natuur op de edele olijf geënt zijt, hoeveel te meer zullen deze, **naar hun natuur**, op hun eigen olijf geënt worden.*

Wat is de impliciete boodschap van Paulus? Die wilde loten worden tegen hun natuur (cultuur) geënt op de Edele Olijf. Het is voor hen onnatuurlijk en toch gaan ze deel krijgen aan die sapstroom. Paulus wist dat hoogmoed het resultaat kon zijn van het (Griekse) Denken in Rome en hij zag waarschijnlijk daar al de eerste tekenen van wat later de hoogmoed van deze kerk tegenover de Joden zou worden. Gedrag is het resultaat van een denkkader en fout gedrag van een fout denkkader. Maar Paulus zegt tegelijkertijd dat de natuurlijke afgebroken takken veel makkelijker terug geënt kunnen worden, omdat zij **dezelfde natuur** hebben als de stam. Bij hun wederenting zal er onmiddellijke herkenning zijn van natuur, van cultuur. Dat geeft dus al aan dat die afgebroken natuurlijke takken een cultuur of manier van denken en levenshouding hebben die dicht tegen die van de Edele Olijf aan zit, maar hun ongeloof en bedekking houdt hun nog weg van weder-enting.

Hausoul: In Wake Up wordt beschreven (p196-197) dat de gedachte dat Izaäk een kleine jongen is als Abraham hem wil offeren, onjuist is. De schrijvers baseren de leeftijd van Izaäk op: (1) de rabbijnse literatuur (*Seder Olam*); (2) de vroegchristelijke brief van Barnabas; en (3) het joodse boek Jubileën.

⁶ 2 Kor 10:4

⁷ 2 Kor. 10:5

⁸ Dan.2:39

⁹ Rom. 11:24

Vanuit de gegevens in deze bronnen dateren ze Izaäks leeftijd. Dat is niet consequent, want de schrijvers roepen lezers die denken dat Izaak een kleine jongen was op om terug te keren naar de Bijbel. Dit doen zij zelf dus ook niet.

Wake Up! Deze opmerking lijkt er van uit te gaan dat we de Bijbel slechts moeten nemen als een veelheid van teksten die los staan van hun omgeving. Als de auteurs stellen dat we terug moeten gaan naar de Bijbel dan wordt daarmee allereerst bedoeld dat we niet een beeld moeten creëren (en elkaar daar in blind moeten volgen) dat helemaal niet past in het beeld van de Bijbel en ook niet in de perikoop waarin dit beeld in het boek Genesis wordt neergezet. **De omgevingsinformatie uit oude Joodse bronnen is echter zeker niet in strijd met de Bijbelse informatie en past bovendien ook veel beter in het beeld van de Bijbelse schaduw en de werkelijkheid.** Uit de Bijbel kunnen we leren dat Sarah haar zoon Izaak ontving op de leeftijd van 90 jaar en dat Sara kort na het binden van Izaak overleed op de leeftijd van 127 jaar. Het is dus van belang de overleveringen te vergelijken met de Schrift. Andersom zien we dat Izaäks leeftijd bijna overal – gezien de veelheid van zondagschool prenten – geschat wordt op 7-12 jaar. Hiervoor is geen bewijs aan te dragen en daarnaast is het ook niet aannemelijk te maken en toch is die gedachte diepgeworteld, ondanks het feit dat het overlijden van Sara direct na de binding van Izaak wordt vermeld in de Bijbel en we uit de Bijbel ook kunnen herleiden dat Izaak daadwerkelijk ongeveer 37 jaar was toen zijn moeder overleed. Toch heeft dat beeld van een zeer jonge jongen zich in de tijd *zonder basis* kunnen vormen. Ook hier geldt dat Sola Scriptura ons redelijkerwijs nooit bij dit beeld van deze jonge jongen had kunnen brengen en toch gebeurde het, gevolgd door formele instandhouding van dit uitgangspunt. Als het onomstotelijk bewijs overigens in een situatie niet geleverd zou kunnen worden, *dient de aannemelijkheid onderzocht te worden*. En het is die redenering die we in Wake Up! onderstrepen. Enerzijds zeggen we dat de jonge leeftijd van Izaak NIET op Bijbelse informatie is gebaseerd. Terwijl een diepere studie WEL aantoonde dat deze hele geschiedenis veel raakpunten heeft inzake patroon, plaats en geestelijke kenmerken met de lijdensweg van Jezus Christus. In dat geval is het consequent om te gaan kijken of er ook externe bronnen te vinden zijn die de veel aannemelijker versie helpen onderbouwen dat ook de leeftijden van Izaak en van Jezus in elkaars verlengde lagen. Deze aanpak helpt om een overtuiging te toetsen en bij onwaarheid weg te nemen, nl. ‘Izaak was een kleine jongen’ – een gedachte die door de Bijbelse context van de leeftijd van Sara, de Bijbelse plaats van vermelding van deze feiten en door de Bijbelse relatie tussen schaduw en werkelijkheid in een ander daglicht komt te staan.

Hausoul: *Wake Up!* legt herhaalde nadruk op de sterke continuïteit tussen OT en NT. De auteurs verduidelijken dit via de feesten die het OT noemt. Maar in dat pleidooi voor de continuïteit tussen OT en NT, ontbreekt echter het aspect van de vraag naar de discontinuïteit tussen het OT en NT. De vraag of een christen vanuit zijn positie in Christus de zeven feesten dient te vieren, blijft daarmee steken in een niet verder onderbouwd ‘wel mogen’ en ‘niet moeten’ (p203,406-407).

Wake Up!: In het boek wordt inderdaad een sterk accent gelegd op de continuïteit en de vernieuwing van het verbond, waarna het verbond ook voor de heidenen uit de gelovigen – en dus ook voor de vandaag onnaspeurbare nakomelingen van de 10 stammen van Israël – open stond. God schiep door dit verbond de mogelijkheid van de ene nieuwe mens in Christus, waar Paulus over spreekt. Dat was de continuïteit die volgde op een lange tijd van ogenschijnlijke discontinuïteit en ze droeg alles in zich van een herstel.

Die continuïteit wordt ook uitgebeeld door de metafoer van de Edele Olijf die nadrukkelijk en herhaaldelijk wordt besproken. Paulus laat hier zien dat de natuurlijke takken die werden afgebroken daarvoor wel verbonden waren met de stam van de Edele Olijf, die op zijn beurt dus al heel lang bestond. Vanaf haar planting werden gelovigen verbonden met de stam en dus met de sapstroom. Maar Paulus maakte het geheimenis openbaar dat **ook** de heidenen door het geloof in Christus als wilde loten op de stam van de Edele Olijf werden geënt, nadat zij van de Wilde Olijf waren losgekapt (bevrijding en verbinding).

Er is ook zeker sprake van een bepaalde mate van discontinuïteit. Zo verdween in het vernieuwde verbond de priesterdienst en het offersysteem. Dit was verouderd verklaard en zou spoedig verdwijnen¹⁰. Er was sprake van een nieuwe Hogepriester – Jezus Christus – volgens een andere orde¹¹. Bovendien waren de aardse zondoffers die steeds herhaald moesten worden vervangen door het eenmalige (zond)offer van Christus. Dit betekende niet meer dat er geen offers meer gebracht hoefden te worden. Wij mogen ons voor onze rechtvaardiging beroepen op Zijn ene offer en andere offers (zoals het dank- en lofoffer) zijn in het Nieuwe Verbond voortaan geestelijke offers. Die discontinuïteit laat Gods Genade in Christus zien en ook dat wordt uitvoerig beschreven.

We zien ook wijzigingen optreden, waarbij we niet direct kunnen spreken van continuïteit of discontinuïteit. Zo liet Jezus Christus zien dat hij het doel van de Wet was.¹² Hij kwam om te laten zien hoe Gods Instructie daadwerkelijk was bedoeld. De Wet van Christus¹³ is er op gericht dat wij in ons handelen door de Heilige Geest op Nieuwtestamentische wijze invulling gaan geven aan Gods Instructies en deze instructies hebben impact op alle aspecten van ons leven. De Wet van Christus laat zien dat eigenlijk alles hangt aan: God liefhebben boven alles en je naaste liefhebben als jezelf. Die uitgangspunten mogen wij, door de Heilige Geest geleid, uitwerken en uitwandelen in ons leven. Dat is discipelschap. Deze uitgangspunten kunnen zelfs in verschillende culturen tot verschillende uitwerkingen leiden. Op grond van dezelfde wet van Christus waren er voor de bekeerde koppensnellers in India andere uitwerkingen voor naastenliefde nodig dan voor de bewoners van New York.

Wat de feesten zelf betreft willen wij tegenspreken dat er onduidelijkheid is. Enerzijds geven wij duidelijk aan dat wij de Messiasgelovige lezers uit de volken niet willen oproepen tot het aanhouden van een Joodse levensstijl. Anderzijds onderstrepen wij voortdurend dat het in het Nieuwe Verbond gaat over het opnemen/vieren van de betekenis van de zeven feesten in onze discipelschapswandel (zie bvb. op p. 407 bovenaan). Dat staat in het boek op een enkele tientallen plaatsen uitgelegd met de nadruk op de concrete doorvertaling van het betrokken feest naar een of meerdere aspecten van discipelschap. De daar dan besproken handvatten bevatten ook telkens de verwijzingen naar de betrokken Bijbelteksten. In die zin heeft de Bijbel het over een ‘moeten’ (bijv. we moeten niet weer onder de invloed komen van de wereldgeesten, want bij Pesach zijn we juist vrij gemaakt). Als het daarentegen gaat over de bijhorende rituelen, dan geven we aan dat het goed is om ze te leren kennen (want hun schaduwen hebben dikwijls veel over de werkelijkheid in Christus te zeggen),

¹⁰ Zie Hebr. 8:13. In de NBG 51 vertaling is onterecht het woordje (verbond) tussen haakjes bijgeplaatst. Het gaat hier niet om het verdwijnen van het verbond, maar om het verdwijnen van de priesterdienst. Dat is het onderwerp van Hebreeën 8.

¹¹ De orde van Melchisedek

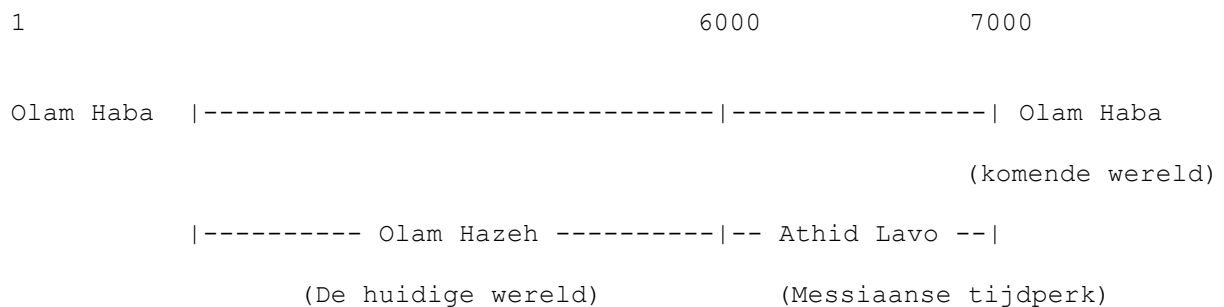
¹² Teleios betekent hier niet “einde”, maar wijst op het doel van iets.

¹³ Zie wat Paulus daarover zegt in 1 Kor. 9:21

maar daar bepleiten we juist niet dat ze ‘moeten’ worden gehouden. Op die manier ‘mogen’ we bijv. het Loofhuttenfeest in Jeruzalem gaan vieren, maar ‘moeten’ we dat niet en schrijft de Bijbel dat ook niet voor aan de Nieuwe Verbondsgelovigen van vandaag.

Hausoul: Dit is eveneens het geval in de stelling dat de sabbat volgens joden een beeld is van het vreedrijk (p69-71). Volgens welke joodse bronnen is dit dan het geval? Zover mijn kennis van het Jodendom reikt, is de sabbat in de joodse traditie de koningin van de schepping, die vooruit wijst naar de toekomstige *Gan Eden* of *Olam Ha-Ba*, die de Bijbel aanduidt als de nieuwe hemel en aarde waarop eeuwig volmaakte rust en gerechtigheid heerst en geen vijand van Jahweh meer aanwezig zal zijn (vgl. S. Raphael, *Jewish Views on the Afterlife*, 2009). Duidelijke verwijzingen naar de gebruikte joodse bronnen in *Wake Up!* zouden dus meer duidelijkheid creëren.

Wake Up!: Is het naar de lezers toe waardevol om in een recensie te schrijven “voor zover mijn kennis reikt”? In het boek wordt uitvoerig beschreven hoe vele Joodse bronnen de huidige wereldtijd indeelden volgens het principe van 6+1 dagen is 6000+1000 jaar, waarbij de laatste dag, de zevende dag of de Sjabbat staat voor het tijdperk van de Messias. Dit Messiaanse tijdperk wordt ook Yom SheKulo **Shabbos**¹⁴ genoemd, de dag waarop alles Sjabbat is en waar de wekelijkse sabbat naar verwijst. Dat ook in Joodse kringen de huidige wereldtijd wordt opgedeeld in 6000 van Adam tot aan de komst van de Messias hebben wij uitgebreid gedocumenteerd.

Olam Ha-ba is de “komende wereld” of het leven na de dood, in tegenstelling tot Olam Hazeh dat gaat over de wereld waarin we nu leven (huidige leven vs. leven na dit leven). Athid Lavo gaat over “het komende tijdperk”, het messiaanse tijdperk van de Messias, de 7^e dag, de millennium sjabbat, het vreedrijk. Binnen die gedachte verschilt het huidige tijdperk van het messiaanse tijdperk en het laatste verschilt weer van het toekomstige tijdperk (Tr. Shabbath 63a). Olam Haba is het tijdperk zonder tijd, het Messiaanse Tijdperk nog niet.

Hausoul: Voorzichtigheid blijft echter geboden in het trekken van snelle conclusies vanuit het boek. Om dat te kunnen doen, dient er meer geconcentreerd en gedegen onderzoek plaats te vinden over de verschillende onderwerpen die het boek aansnijdt.

¹⁴ Tamid 7:4 vermeldt het Messiaanse Tijdperk als “de dag dat alles sabbat zal zijn” of zoals de Bijbel het in Micha 4:4 beschrijft: “Maar zij zullen zitten, een ieder onder zijn wijnstok en onder zijn vijgenboom, zonder dat iemand hen opschrikt”

Wake Up!: Wake Up is een boek dat vooral wil aanzetten tot een gezamenlijke zoektocht. Om die reden worden bepaalde theologische standpunten ook bevraagd. Maar Wake Up! kent zelfs met 500 pagina's aan informatie zijn beperkingen en wil vooral gelovigen oproepen om die zoektocht voort te zetten. Het is niet een boek dat primair voor theologen is geschreven, maar dat wil niet zeggen dat zij zich op basis van het boek niet uitgenodigd hoeven te voelen.